

Sosiaalityön valintayhteistyö, valintakokeen 2016 pisteytysperusteet

Kirjaan perustuva koe

OSIO 1A. Väitelauseet (0-16 p.)

Vastaa tehtävään Kirsi Juhilan teoksen *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina* perusteella merkitsemällä rasti väittämään oikein (O) tai väärin (V). Oikeasta vastauksesta saa yhden (1) pisteen, väärä vastaus vähentää yhden (-1) pisteen. Vastaamatta jättäminen ei vähennä pisteitä.

		oikein	väärin	vastaus löytyy
1	Sosiaalitieteellisissä kirjoituksissa sosiaalityö määrittyy helposti autonomiseksi, sisältäpäin säädellyksi instituutioksi.		x	s. 15
2	Sosiaalityö, sosiaalityöntekijä ja asiakas vakiintuivat käsitteinä Suomessa 1950-luvun lopulla.		x	s. 19
3	Vuoden 1852 vaivahoitoasetuksessa korostettiin kansalaisen vastuuta omasta elämästään, kun taas vuoden 1879 vaivahoitoasetus oli köyhien oikeuksia korostava.		x	s.20
4	Institutionaalinen todellisuus tarkoittaa kauan samassa paikassa työskennelleiden vääristynyttä todellisuuskäsitystä.		x	s.203-204
5	1900-luvun alussa sosiaalireformismi vaihtui radikaalireformismiksi työväenliikkeen synnyn myötä.	x		s. 25
6	Hyvinvointivaltioprojekti teki varsinaisen läpimurron 1960-luvulla.	x		s. 41
7	Asiakkaiden elämänhallinnan vahvistaminen on sosiaalityön keskeinen tehtävä, jos sosiaalityötä tarkastellaan syrjäytymis- ja liittämispuheen kehyksessä.	x		s. 63
8	Campbell Collaboration on kansainvälinen verkosto, jonka tavoitteena on kehittää, ylläpitää ja levittää eri toimenpiteiden ja sosiaalisten ongelmien vaikutuksia koskevia systemaattisia kirjallisuuskatsauksia mm. sosiaalityön alueella.	x		s.75
9	Uusliberalistinen ajattelu näkee sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhteen perusasetelmaltaan ongelmattomaksi.		x	s. 78
10	Modernin profession ammatillisuus on vertikaalista.	x		s. 86
11	Teknirationaalisuuteen kuuluu kurinalainen ammattikäytäntö, jossa sovelletaan tutkimusperustaista tietoa ongelmien ratkaisemisessa.	x		s. 88
12	Marginaalisuus ei ole huonommuutta tai vajavaisuutta, vaan ennen muuta erilaisuutta vallitsevaan ja normaaliin nähden.	x		s. 104
13	Kuluttava ristiriita asiakaskohtaamisessa syntyy, kun institutionaalinen todellisuus ja rooliodotukset ovat yhteneväiset.		x	s. 204
14	Heterogeenista yhteiskuntaa, jossa erot koskevat kaikkia ihmisiä ja jossa erot muokkautuvat ja sekoittuvat ihmisten kohtaamisissa, voi kutsua transkulttuuriseksi.	x		s. 108
15	Monissa tutkimuksissa on todettu, ettei asiakkaan sukupuoli ole merkitystä siihen miten häntä kohdellaan sosiaalityössä.		x	s. 112
16	Hyvinvointiyhteiskunta nojaa valtion ohella vahvaan kansalaisyhteiskuntaan.	x		s. 124

OSIO 1B. Avokysymykset. (0-8 p.)

Vastaa tehtäviin Juhilan teoksen perusteella. Kirjoita vastaus annettuun vastaustilaan valmiin rivityksen mukaisesti. Vastaustilan yli menevää tekstiä ei arvioida.

1B.1) Millä tavalla syrjäytymis- ja liittämispuhe voi synnyttää ja vahvistaa yhteiskunnallisia jakoja ja rajoja? (Yhteensä 4 pistettä)

Syrjäytymispuhe kohdistuu tiettyihin ryhmiin, jotka eivät syystä tai toisesta täytä normaalina pidetyn elämän kriteereitä. Sen on väitetty tuottavan yhteiskunnallista toiseutta määritellessään jotkut kansalaiset normaaliuden ulkopuolella oleviksi, erityisiä liittämis- ja kontrollitoimenpiteitä vaativiksi kansalaisiksi. Yhteiskunta voidaan nähdä ympyränä, jossa on valtavirtaa edustava sisäpiiri ja syrjäytyneiden paikka on ympyrän reunoilla. Valtavirtaan ja syrjäytyneisiin erottelu vahvistaa yhteiskunnallisia rajoja luomalla kuvaa homogeenisuudesta ryhmien sisällä ja erilaisuudesta niiden välillä. Syrjäytyneistä ansaitseviksi kutsutaan niitä, jotka ottavat liittämistehtävän ja siihen sisältyvät yhteiskunnalliset arvot vakavasti ja pyrkivät liikkumaan kohti keskustaa. Ansaitsemattomat syrjäytyneet puolestaan valitsevat itse erilaiset arvot ja valtavirran ulkopuolella elämisen. Syrjäytymis- ja liittämispuhe voi synnyttää ja vahvistaa yhteiskunnallisia jakoja ja rajoja tuottamalla kontrollia näitä ansaitsemattomiksi määriteltyjä syrjäytyneitä kohtaan. Kontrolli voi olla joko symbolisten (eriarvoistavat diskurssit) tai konkreettisten (alueelliset rajat ja eriytyminen) rajojen pystyttämistä. Sosiaalityön kannalta olennaisia ovat rajat jotka ovat palvelujärjestelmän sisällä, universaalien etuuksien ja kontrolliin perustuvien, tarveharkintaisten etuuksien välillä. Syrjäytymispuheessa vaikeiksi luokitellut ihmiset ovat palvelujärjestelmän kaikkein erilaisimpia toisia, joihin tavallisten toimenpiteiden ei katsota purevan. Tarvitaan erityiseen asiantuntemukseen perustuvia erityispalveluja, jolloin tämän asiakasryhmän käsittelyssä tarvitaan erityistä asiantuntijuutta ja vielä tiukempaa kontrollia. 4 p.

1B.2) Mitä tarkoittaa ongelmalyönjaon käsite? (Yhteensä 4 pistettä)

Ongelmalyönjaon käsite tarkoittaa sitä, että instituutioilla on omat paikkansa sosiaalityön kentällä. Eri instituutiot ottavat vastaan tietynlaisista ongelmista kärsiviä ihmisiä ja rajaavat samalla toisia, yleensä muiden instituutioiden tonteille sijoitettavissa olevia tapauksia pois. Hyvinvointivaltiossa sosiaalilainsäädäntö tuottaa perustaa ongelmalyönjaolle. Lastensuojelulaki ja päihdehuoltolaki määrittävät millaisissa ongelmatilanteissa asioihin on puututtava ja mitkä ovat asiakkuuden kriteerit. Ongelmalyönjako on hierarkkista, jolloin joillakin tiukemmin rajatuilla instituutioilla on enemmän valtaa päättää, millaisia asiakkaita ne ottavat vastaan. Hierarkiassa alimpana olevat instituutiot (mm. jotkin sosiaalityön toimijat ja kolmas sektori) ottavat vastaan niitä asiakkaita, jotka eivät sovi muiden instituutioiden ns. mallitarinoin. Mallitarinat ovat asiakkaille sovitettuja tarinoita, jotka määrittelevät asiakkuuden edellytyksiä. Vaikeimmassa asemassa ovat moniongelmaiset asiakkaat, joiden paikkaa ja vastuun ottavaa tahoja instituutioiden kentällä on vaikea määritellä. Heistä voi tulla ns. väliinputoajia. Ongelmalyönjaon käsite liittyy myös siihen, millainen identiteetti sosiaalityölle ja sosiaalityöntekijälle syntyy suhteessa muihin asiantuntija-ammatteihin. Kysymys on siitä, millaisten asioiden käsittelyyn kullakin asiantuntijaryhmällä määritellään olevan kompetenssia. 4 p.

OSIO IC (0-6 p.)

Valitse yksi oikea vaihtoehto.

Vastaa tehtäviin merkitsemällä rasti (X) mielestäsi oikean vaihtoehdon kohdalle. Oikeasta vastauksesta saa yhden pisteen (1), väärä vastaus vähentää yhden pisteen (-1). Vastaamatta jättäminen ei vähennä pisteitä. Tehtävän minimipistemäärä on 0 pistettä.

IC.1

Mitä tarkoittaa täysivaltaisen kansalaisuuden käsite?

- a) Kansalaiset elättävät itsensä ja perheensä osallistumalla työelämään.
- b) Kansalaisilta edellytetään poliittista aktiivisuutta.
- c) Kansalaisilla on oikeus tiettyihin lainsäädännöllisesti turvattuihin sosiaalisiin etuuksiin ja palveluihin ja oikeus aktiiviseen toimintaan. (s. 118, oikein)
- d) Kansalaiset eivät ole vastuussa sosiaalisista ongelmista.

IC.2

Mitä näkökulmia liitetään eroihin perustuvaan sosiaalityöhön?

- a) Erialaisten ryhmien sisäinen heterogeenisuus. (s. 107-108), oikein)
- b) Universaalikansalaisen määrittely.
- c) Eri ryhmien kategorisointi.
- d) Hierarkioiden rakentaminen eri ryhmien välille.

IC.3

Mitä tarkoittaa sosiaalityön oikeudellistuminen?

- a) Sosiaalityöntekijät puolustavat aiempaa aktiivisemmin asiakkaiden etuja.
- b) Sosiaalityön opinnoissa korostuu yhä vahvemmin lainsäädännön osuus.
- c) Sosiaalityöntekijät tekevät aiempaa enemmän yhteistyötä juristien kanssa.
- d) Sosiaalityöntekijöiden on selkeämmin kirjattava päätöksensä perustelujen lainmukaisuus. (s. 97-98, oikein)

IC.4

Mitä tarkoittaa näyttöön perustuva käytäntö?

- a) Sosiaalityö perustuu kokemukseräiseen tietoon.
- b) Sosiaalityön käytäntö perustuu mitattaviin tutkimustuloksiin. (oikein, s.76)

- c) Sosiaalityötä arvioidaan moniammatillisissa tiimeissä.
- d) Asiakkaan kokemustieto on sosiaalityön kehittämisen perusta.

IC.5

Mitä tarkoittaa huolenpidon vastikkeettomuus?

- a) Asiakkaiden ei tarvitse mitenkään korvata huolenpitoa. (s. 170, oikein)
- b) Asiakas ei kykene vaadittuun elämänmuutokseen.
- c) Kansalaisuus ei ole ehtona palvelujen saamiseen.
- d) Palvelut ovat tarveharkintaisia.

IC.6

Mitä sisältyy vastuurationalismiin?

- a) Eri ammattiryhmien välinen työnjako korostuu.
- b) Työtehtäviä priorisoidaan siten, että tuloksellisuus maksimoituu.
- c) Herkästi tilanteisiin reagoiva työskentelytapa. (s. 188, oikein)
- d) Asiakkaalta edellytetään elämäntavan muutosta.

OSIO 2: Kirjaan ja aineistoon perustuva koe (0-30 p.)

Kokeessa jaettava aineisto: Mänttari-van der Kuip, Maija 2015. Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi ja toimintamahdollisuudet niukkuuden aikakaudella (Janus, vol. 23 (3) 2015, 329 – 335).

Tehtävänäsi on kirjoittaa essee, jossa analysoit miten Maija Mänttari-van der Kuip jäsentää sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia ja toimintaedellytyksiä. Tarkastele tätä suhteessa siihen, miten yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaalityön huolenpitoluonne määrittävät työhyvinvointia ja toimintaedellytyksiä Kirsi Juhilan kirjassa.

Otsikoi ja jäsennä esseesi itse. Älä käytä tekstissä suoria lainauksia. Kirjoita vastaus annettuun vastaustilaan valmiin rivityksen mukaisesti. Vastaustilan yli menevää tekstiä ei arvioida.

Pisteytysperusteet:

1. Esseen kirjoittaminen (0-6 p.)

1) Rakenne: Aloituskäsittely, yhteenveto ja pohdinta. Essee etenee sisällöllisesti johdonmukaisesti (2 p.)

2) Esseellä on otsikko, joka vastaa sisältöä (2 p.)

3) Teksti on kielipöytäisesti moitteetonta, asiatyylin mukaista ja ymmärrettävää kieltä. Kirjoitus koostuu kappaleista ja kokonaisista virkkeistä. (2 p.)

2. Kirjaa ja aineistoa yhdistävä esseen osuus max. 24 pistettä

Käsittelmällä malliesseessä eriteltyt teemat tuottaa vastaus 24 pistettä. Täydet pisteet voi saada myös kirjoittamalla malliesseeseen kuulumattomista, mutta aiheen kannalta relevanteista, kirjasta tai aineistosta löytyvistä asioista, jotka korvaavat yhden tai useamman malliesseen alateeman. Kuitenkaan jonkin yksittäisen asian poikkeuksellisen ansiokas käsittely ei paikkaa muiden kohtien puuttumista tai puutteita. Esseen asioita voi käsitellä vaihtelevassa järjestyksessä ja yhdistellä eri tavoin. Jos essee perustuu pääosin suoriin sitaatteihin aineistosta, vähennetään puolet asianomaisesta kohdasta muutoin kertyvistä pisteistä.

MALLIESSEE:

Sosiaalityö puun ja kuoren välissä

Maija Mänttari - van der Kuip käsittelee artikkelissaan ”Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi ja toimintamahdollisuudet niukkuuden aikakaudella” ensisijaisesti sosiaalityöntekijöiden pahoinvointiin liittyviä tekijöitä. Tässä esseessä analysoidaan Mänttari – van der Kuipin jäsentämiä työhyvinvointiin ja toimintaedellytyksiin liittyviä tekijöitä erityisesti Juhilan esiin tuomien näihin vaikuttavien yhteiskunnallisten tekijöiden ja sosiaalityön huolenpitoluonteen kautta.

Sosiaalityöntekijöiden työpahoinvointi on Mänttari – van der Kuipin mukaan lisääntynyt. Tämä tulee esiin mm. sosiaalityöntekijöiden kokemuksina uupumuksesta, työn kuormittavuudesta sekä riittämättömyyden tunteesta. Erityisesti sosiaalityössä jaksamiseen vaikuttaa tunnetyöhön liittyvä tehtävien vaativuus ja vastuullisuus. Tähän tunnetyöhön liittyväksi voidaan katsoa myös Juhilan käyttämä käsite vastuurationaalisuus, joka merkitsee työntekijän herkkää ja joustavaa toimintaa ja johon liittyy keskeisesti läsnäolo, välittäminen ja sitoutuminen. Sosiaalityöntekijät ovat ikään kuin puun ja kuoren välissä, heidän työssä jaksamistaan uhkaa Mänttari-van der Kuipin mukaan erityisesti ristiriita ammattieettisten arvojen ja työn mahdollisuuksien välillä. Tätä ristiriitaa kutsutaan artikkelissa moraaliseksi ahdingoksi. Juhilan kirjassa samaa asiaa käsitellään epäonnistuneina sankareina, jolla viitataan omien ja ammattieettisten tavoitteiden epäonnistumiseen suhteessa vallitsevaan tilanteeseen.

Asiakastyötä leimaa liukuhihnamaisuus, mikä heikentää työn mielekkyyttä sekä työntekijöiden että asiakkaiden kannalta. Tämä on seurausta paitsi resurssien niukkuudesta, myös palveluiden pilkkomisesta ja sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta. Sosiaalityöntekijöiden toimintaedellytykset pitkäjänteiseen

työskentelyyn asiakkaiden kanssa ovat siis heikentyneet. Toisaalta sosiaalityössä tavoitteina voidaan pitää myös lyhyitä asiakassuhteita ja asiakkaiden omaa vastuuta silloin, kun edellytykset omillaan pärjäämiseen ovat olemassa. Juhilan kuvaaman liittämisen- ja kontrollisuhteen perusajatus on kuitenkin ristiriidassa asiakkaiden oikeuksiin saada apua huolenpitosuhteen mukaisesti vastikkeettomasti eli ilman velvollisuutta niin sanotusta takaisin maksusta tai kuntoutumisesta.

Sosiaalityön ulkopuolelta tuleva vaade kontrolliin ja valvontaan on lisääntynyt sekä suhteessa työntekijöihin että asiakkaisiin. Voidaan puhua myös sosiaalityön oikeudellistumisesta, joka korostaa lainsäädännön määrittävän entistä enemmän asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden välisiä suhteita. Työntekijät voivat omaksua organisaatiosta nousevia tavoitteita siinä määrin, että ammatillisen itsesensuurin mukaisesti he rajoittavat asiakkaisiin kohdistuvia päätöksiä ja toimenpiteitä jopa enemmän kuin laki tai muut säädökset sallisivat.

Yhteiskunnallisista tekijöistä sosiaalityön vaatimuksia lisää myös tavoitteet työn tuloksellisuudesta, tehokkuudesta ja taloudellisuudesta. Juhilan kirjassa tätä teemaa käsiteltiin managerialismin käsitteen kautta, joka liittyy 1990-luvulta lähtien Suomessakin vakiintuneeseen uudenlaiseen julkisjohtamisen tapaan (New Public Management). Tämä näkyy mm. korostuneena selontekovelvollisuutena, suorituskeskeisyytenä, budjettikontrollina, toiminnan jatkuvana seurantana sekä vaikuttavuuden mittaamisena. Tietojärjestelmien avulla on mahdollista seurata jopa yksittäisten työntekijöiden toimintaa. Markkinahenkisyyteen liittyy myös tilaaja-tuottaja-malli, jonka mukaisesti myös julkisella sektorilla hankinnat tehdään kilpailutuksen perusteella. Julkisella sektorilla on siis otettu mallia yksityisen sektorin käytännöistä.

NPM:ään liittyy yleisellä ideologisella tasolla uusliberalismi, jossa korostetaan yksilön vastuuta ja individualismia. Yhteiskunnassa yleistyneet kovat arvot ovat kuitenkin ristiriidassa sosiaalityön huolenpitoluonteen kanssa. Yhteiskunnan koventuneet arvot ja menetelmät ovat pitkälti seurausta paitsi ideologisesta murroksesta, tähän liittyen myös pysyvästä niukkuudesta ja resurssien puutteesta, jota Mänttari van der Kuip käsittelee austerity-käsitteen kautta. Sosiaalityössä resurssiniukkuus vaikuttaa siis sekä sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin että sosiaalityön yleisiin toimintaedellytyksiin. Resurssien puute näkyy konkreettisesti muun muassa säästöpainena, palveluvalikoimassa, pätevien sosiaalityöntekijöiden puutteena ja alan vaihtajina sekä ajanpuutteena huolenpitoluonteen toteuttamisessa.

Sosiaalityöhön tulisi sisältyä edellä mainittujen epäkohtien esiintuomista sekä asiakkaiden elinoloihin vaikuttamista eli asioiden ajoa yhteiskunnallisesti, mutta tälle rakenteelliselle sosiaalityölle ei tunnu olevan aikaa eikä välttämättä lupaakaan. Kuitenkin rakenteellisella työllä olisi suuri merkitys asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämismahdollisuuksiin yksilökohtaista työtä laajemmin, sosiaalityöntekijöiden työoloihin ja työhyvinvointiin sekä sosiaalityön yhteiskunnalliseen arvostukseen.

Pahoinvointia aiheuttavien tekijöiden vastapainona voidaan nähdä työhyvinvointia lisäävät työyhteisötekijät. Lisäksi sosiaalityössä itsessään on ulottuvuuksia, jotka tuottavat tekijälleen mielihyvää, saavat ihmisiä hakeutumaan alalle sekä lisäävät työn mielekkyyttä. Sosiaalityöntekijänä toimimiseen motivoi sosiaalityön huolenpitoluonne eli mm. halu asiakkaan auttamiseen ja tukemiseen sekä tavoite kumppanuussuhteen syntymisestä. Kumppanuussuhteessa keskeistä on sosiaalityöntekijän ja asiakkaan toimiminen rinnakkain. Tavoiteltavina piirteinä sosiaalityössä koetaan sen huolenpitoluonteen mukaisesti myös asiakaslähtöisyys, asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen sekä luottamussuhteen syntyminen. Lähtökohtaisesti

sosiaalityöntekijät ovat edelleen sitoutuneita työhönsä asiakkaiden kanssa.